

Türkiye'nin Gümrük Prosedür Uygulamaları ve Etkinliği Üzerine Bir Değerlendirme*

An Evaluation On Turkey's Customs Procedures And Its Effectiveness

Ahu COŞKUN ÖZER^a

^a Dr. Öğr. Üyesi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dış Ticaret Bölümü İstanbul/Türkiye
ahu.coskun@marmara.edu.tr ORCID:
0000-0002-5579-291X

ÖZ

Türkiye gümrüklerinde yapılacak dış ticaret işlemlerinin izine bağlı olup olmadığının belirlenebilmesi için Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonuna ihtiyaç duyulmaktadır. İzne tabi olan mallar için gerekli izin belgeleri istenilmektedir. Ülkemizde gümrük işlemlerinin daha kolay ve hızlı bir şekilde yapılabilmesi için gümrük uygulamaların da Tek Pencere Sistemi kullanılmakta, bu sistem sayesinde, gümrük işlemleri için gerekli belgeler, tek noktadan elde edilmekte ve yine tek noktadan başvuru yapılabilmekte ve buradan takip edilmektedir. Gümrük memurlarınca yapılan denetimlerde beyan edilen bilgilerde eğer yanlışlık yoksa veya yanıtıcı bilgiler yer almıyorsa malların gümrükten çıkışına izin verilmektedir. Ülkemizde gümrüklerde uygulana prosedürlerin etkin olduğu, ortalama olarak gümrük prosedürlerinin etkinliğinin dünya ortalamasına çok yakın olduğu görülmektedir. Gümrüklerde geçen süreler açısından değerlendirildiğinde ise ülkemizde gerek ithalatta gerekse ihracatta gümrüklerde prosedürel uyum için geçen sürelerin dünya ortalamasının çok altında olduğu, gümrüklerde işlemlerin dünya ülkelerinin çoğundan daha hızlı bir şekilde yapıldığını göstermektedir. Ülkemiz gümrüklerinden eşyayı çekmek için gerekli prosedürel işlemlere harcanan süre gelişmiş ülkelere yakındır hatta ithalatta dokümantasyonda uyum açısından geçen süreler gelişmiş ülkelere daha kısa sürmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gümrük Prosedürleri, Prosedürel Uyum, GTİP, Tek Pencere Sistemi.

ABSTRACT

Customs Tariff Statistics Position is needed to allow and to determine whether or not a permission is needed in custom transactions in Turkey. Necessary documents are required to goods subject to permission. The Single Window System is also used for customs applications in order to make customs procedures easier and faster in Turkey. The documents required for customs procedures are obtained from a single point and procedures are followed from single point thanks to the Single Windows System. If there is no mistake or misleading information in declared during the inspections by the customs officers, the goods are allowed to exit from the customs. The custom procedures applied in Turkey are effective, and the efficient and the average efficiency of customs procedures in Turkey is very close to the world average. When it is evaluated in terms of the time spent in customs, it shows that the time taken for procedural compliance in both import and export in Turkey is far below the world average, and customs transactions are carried out faster than most of the world countries. The time spent on the procedural applications to withdraw the goods from the customs in Turkey is close to the developed countries, and even the time to compliance of the documents in import takes less than the developed countries.

Keywords: Customs Procedures, Procedural Compliance, GTIP, Single Window System.

1. GİRİŞ

Türkiye gümrüklerinde yapılacak dış ticaret işlemlerinin izine bağlı olup olmadığının belirlenebilmesi için Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonuna ihtiyaç duyulmaktadır. İzne tabi olan mallar için gerekli izin belgeleri istenilmektedir. Ülkemizde gümrük işlemlerinin daha kolay ve hızlı bir şekilde yapılabilmesi için gümrük uygulamaların da Tek Pencere Sistemi kullanılmakta, bu

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur. / In this article, the principles of scientific research and publication ethics were followed.

sistem sayesinde, gümrük işlemleri için gerekli belgeler, tek noktadan elde edilmekte ve yine tek noktadan başvuru yapılabilmekte ve buradan takip edilmektedir. Gümrük memurlarınca yapılan denetimlerde beyan edilen bilgilerde eğer yanlışlık yoksa veya yanıltıcı bilgiler yer almıyorsa malların gümrükten çıkışına izin verilmektedir.

Türkiye gümrüklerine gelen mallar risk analizi değerlendirmeleri sonucunda bilgisayar sistemi üzerinden fiziki muayene ve belge kontrolü gerektirip gerektirmediği durumunda bağlı olarak mavi, yeşil, sarı ve sarı, kırmızı hatlara aktarılmaktadır. Gümrük kontrolleri de bu doğrultuda gerçekleştirilmektedir. Bu hatlardan sarı hatta malların muayenesi gerekli olmadığından sadece beyanname ve ekleri kontrol edildiğinden işlemler hızlı bir şekilde olmaktadır. Kırmızı hatta ise belge kontrolünün yanı sıra eşyaların fiziki muayeneleri de yapıldığında işlemler sarı hatta kıyasla daha uzun sürebilmektedir. Yapılan kontrollerin sonucunda beyan edilen bilgilerde yanlışlık yoksa veya yanıltıcı bilgiler yer almıyorsa malların gümrükten çıkışına izin verilmektedir. Eğer beyanda yanıltıcı bilgiler yer alıyorsa gümrük mevzuatında belirlenen şekillerde işlemler yapılmakta, para cezaları uygulanabilmektedir.

Gümrükte muayeneye tabi eşyaların muayene süresi belge kontrolüne bağlı olmaktadır ve gerekli belgeler ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilmektedir. Belgelerin kontrolünde bir sorun çıkmadığı sürece kısa süre içerisinde gümrükte kontroller tamamlanmaktadır. Bu çalışmada Dünya Bankası verilerinden yararlanarak ülkemiz gümrüklerinde gerek ihracat gerek ithalat için gerekli prosedürel işlemlerde geçen süreler incelenmiş ve dünya ortalaması ile karşılaştırılmıştır. Dünya Ekonomik Forumu verileri değerlendirildiğinde ülkemizde gümrüklerde uygulanan prosedürlerin etkin olduğu, ortalama olarak gümrük prosedürlerinin etkinliğinin dünya ortalamasına çok yakın olduğu görülmektedir. Gümrüklerde prosedürel uygulamalar için geçen süreler dikkate alındığında ise Dünya Bankası verilerine göre ülkemizde gerek ithalatta gerekse ihracatta gümrüklerde prosedürel uyum için geçen sürelerin dünya ortalamasının çok altında olduğu görülmektedir. Ülkemizde gümrüklerde işlemler, dünya ülkelerinin çoğundan daha hızlı bir şekilde yapılmaktadır. Ülkemiz gümrüklerinden eşyayı çekmek için gerekli prosedürel işlemlere harcanan süre gelişmiş ülkelere yakındır hatta ithalatta dokümantasyonda uyum açısından geçen süreler gelişmiş ülkelerde daha kısa sürmektedir.

2. TÜRKİYE GÜMRÜKLERİNDE PROSEDÜREL İŞLEMLER

Türkiye gümrüklerinde prosedürel işlemler öncelikli olarak özet beyanın verilmesi ile başlamaktadır. Ülkemiz gümrüklerine mal getirilmeden gümrüğe getirilecek mal ile ilgili genel bilgilerin yer aldığı özet beyanın verilmesi gereklidir. Bu beyanın verilmesinde yalnızca ülkemiz hava sahasından veya karasularından durmaksızın geçen vasıtalarla taşınan eşyalar muafıdır. Özet beyan gümrüğe getirilecek eşyayı taşıyan veya gümrüğe eşyayı sunacak kişiler tarafından verilebilmektedir. Bu beyan eşyayı taşıyanlar veya gümrüğe eşyayı sunan kişiler tarafından verilebilmektedir(Gümrük Kanunu, madde 35, aktaran: Coşgun, 2011).Gümrüğe getirilen mallar özet beyanın verilmesinin ardından eşyanın gümrüğe girmesi ile eşyanın takibi ve beyannamenin kontrollü aşamasına geçilmektedir. Gümrük denetimi çalışmaları kapsamında eşyanın tesliminden sonra gerekli belgelerin ve eşyanın fiziksel olarak kontrolünün yapılması, eşyanın tarife pozisyonunun ve niteliğinin tespiti amacıyla ekspertiz işlemlerinin yapılması gibi birtakım işlemler yapılmaktadır(Üyümez & Gültekin, 2016). Bu işlemlerde Türkiye gümrüklerinde yapılacak ithalatta Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonuna (GTİP) ihtiyaç duyulmaktadır. İthal edilecek malın izne ilişkin koşullarının öğrenilebilmesi için GTİP'in bilinmesi gereklidir. GTİP tanımlamalarına göre bazı eşyaların ithalatında izin alınması gerekebilir. Ayrıca bazı eşyaların ithalatında ek mali yükümlülüklerde bulunabilmektedir(Ticaret Bakanlığı, İthalat, 2019). Ek mali yükümlülük; yerli üreticinin korunması ve ithalattan kaynaklanacak vergi kayıplarının önlenmesi amacıyla, işleme konu eşyanın ithalatı gümrük vergisi dışında benzer etki yaratan ek mali yükümlülük uygulamasına tabi tutulabilir. Ülkeler uluslararası anlaşmalara bağlı kalmak şartıyla çeşitli nedenlerle bazı eşyaların ithalatında ek mali yükümlülük uygulayabilir(Ek Yükümlülük, 2020).

Türkiye gümrüklerine gelen eşyalar üzerinde risk analizi yapılmakta ve daha sonra bu analize göre bilgisayar sistemi üzerinden eşya üzerinde ve belgesel olarak hangi kontrollerin yapılacağı belirlendiği sarı, mavi ve kırmızı hatlara yönlendirilmektedir. Gümrük kontrolleri de bu doğrultuda aşağıdaki şekilde gerçekleştirilmektedir(Ticaret Bakanlığı, 2019).

Kırmızı hat: Bu hatta eşyaların hem fiziksel olarak muayenesi yapılmaktadır hem de gümrüğe getirilen eşyaları belge kontrolleri de gerçekleştirilmektedir.

Sarı hat: Sarı hatta yönlendirilen eşyalar üzerinde fiziksel muayeneye gerek görülmemektedir. Eşyaya ilişkin beyannameye yer alan bilgilerin ve eklerinde yer alan bilgilerin doğru olup olmadığı, bu bilgilerle getirilen eşyanın uyumlu olup olmadığına yönelik kontrolü yapılmaktadır. Sarı hatta işlemler hızlı yürümektedir.

Mavi hat: Bu hatta eşyanın çıkış işlemlerinin tamamlanmasında önce eşyaların fiziki muayenesine ve belge kontrolüne gerek görülmemektedir. Mavi hatta işlem gören eşyalarla ilgili beyanname kontrolü eşyanın çıkış işleminin ardından Bakanlıkça belirlenmiş olan kurallar çerçevesinde gerçekleştirilmektedir.

Yeşil hat: Eğer gümrüğe getirilen eşyalar belirli muafiyetlere tabi ise yeşil hatta yönlendirilmektedir. Bu muafiyetten yetkilendirilmiş yükümlü sertifikasına sahip kişiler yararlanmaktadır. Yeşil hatta eşyanın teslim edilmesinden önce belge kontrollü ve fiziki muayenesi yapılmamaktadır. Gümrük denetimleri etkinlik ve seçiciliğin sağlanması amacıyla rastgele olarak yapılmaktadır(Ticaret Bakanlığı, 2020).

Ülkemiz gümrüklerinde bu hatlara gelen eşyalar üzerinde yapılan kontrollerin sonucunda beyan edilen bilgilerde yanlışlık yoksa veya yanıltıcı bilgiler yer almıyorsa malların gümrükten çıkışına izin verilmektedir. Eğer beyanda yanıltıcı bilgiler yer

alıyorsa gümrük mevzuatında belirlenen şekillerde işlemler yapılmakta, para cezaları uygulanabilmektedir. Eğer denetim ve kontroller sonucunda beyanda yanlışlık olmazsa eşya gümrükten çıkarılabilmektedir.

Gümrük beyannamesinde verilen bilgilerin yapılan denetimler ve muayeneler sonucunda doğru olmadığı tespit edilirse gümrük mevzuatında yer alan şekillerde işlemler yapılmaktadır. Belirli oranlarda idari para cezaları uygulanmaktadır. Bu cezalar Gümrük Kanunun'da 235. 236. Maddelerinde yer almaktadır. Bu kanuna göre bilgiler yanlış beyan edilirse cezai müeyyideler bulunmaktadır. Buna göre ithali yasak olan eşyaların yurtiçine sokulması halinde gümrüklenmiş değer dört katı, ihracının yasaklanmış olması, beyan edilenden farklı cinsten eşya olması gibi durumlarda gümrüklenmiş değer iki katı kadar idari para cezası verilebilmektedir(Ticaret Bakanlığı, 2018; aktaran: Alp Gümrük Müşavirliği, 2011).

Ülkemizde gümrükte yapılacak işlemlerin kolaylaştırılması amacıyla gelişmiş uygulamalar da kullanılmaktadır. Türkiye'de gümrük uygulamalarında Tek Pencere Sistemi Kullanılmaktadır. Bu sisteme göre gümrük işlemleri sırasında istenilen tüm belgeleri firmalar tek noktadan temin etmektedir ve tek noktadan başvuru yapıp başvurusunu yürütmesini sağlamaktadır(Ticaret Bakanlığı, 2018).

Ülkemizde gümrüklerdeki işlemlerde yukarıda anlatılan işlemler sırasıyla gerçekleştirilmektedir. Bu işlemlerin süresi eşyaların fiziksel muayenesine ve belge kontrolüne bağlı olarak değişmektedir. Gümrükte muayeneye tabi eşyaların muayene süresi belge kontrolüne bağlı olmaktadır ve gerekli belgeler ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilmektedir. Belgelerin kontrolünde bir sorun çıkmadığı sürece çok kısa süre içerisinde gümrükte kontroller tamamlanmaktadır. Eğer eşyalar farklı tarifedeyse, ithalat yapabilmek için izine bağlı durum tespit edilirse firmalara bildirimde bulunmaktadır. Eğer izin alınırsa işlemler devam etmektedir, eğer gerekli izin alınmazsa gümrük eşyaya el koyabilmektedir. İhracat işlemlerinde eğer ön izine tabi eşyaların ihracatı yapılacaksa gümrük idaresine ön izin belgeleri eklenerek ihracat yapılmaktadır. İhracatı yapmak ithalata kıyasla çok bilgi ve belge gerektirmediğinden daha kolay ve daha kısa sürede olmaktadır.

Ülkemizde dış ticaret işlemlerinin hızlandırılması ve kolaylaştırılması amacıyla da transit işlemlerinde Yeni Bilgisayarlı Transit Sistemi kullanılmaktadır. Eşyaların bir ülkeden diğer ülkeye veya mevcut ülke sınırları içerisinde bir gümrükten diğer gümrüğe taşınması transit rejimini göstermektedir. Ülkemizde 1 Aralık 2012 tarihi itibarıyla AB ve EFTA ülkeleri arasında kullanılan Yeni Bilgisayarlı Transit Sistem (NCTS) uygulanmaya başlanmıştır(Yılmaz, 2020).

3. TÜRKİYE'DE GÜMRÜK PROSEDÜRLERİNİN ETKİNLİĞİ VE SÜRESİ

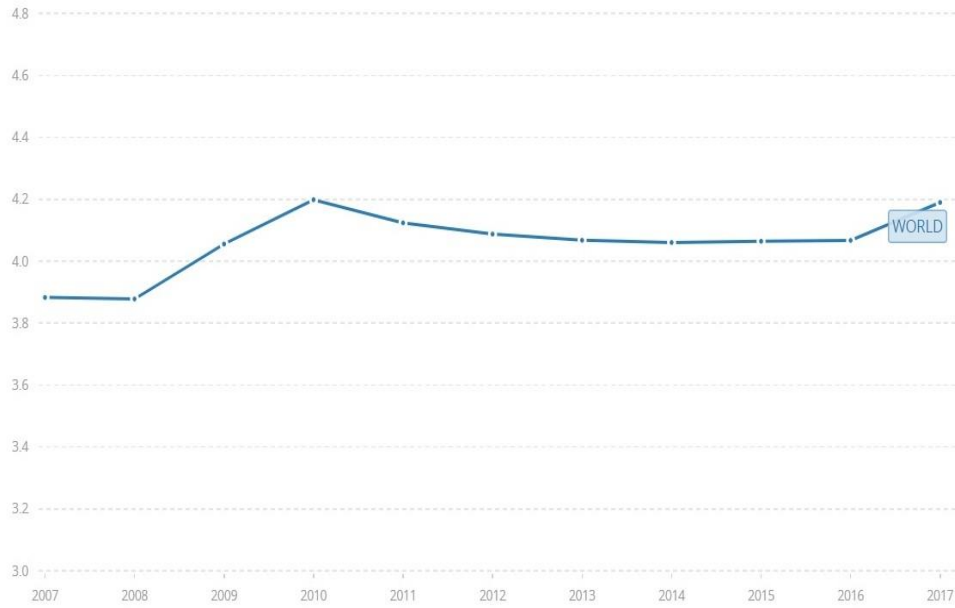
Dünya genelinde gümrük prosedürlerinin etkinliği karşılaştıran Dünya Ekonomik Forumu anket verilerine Türkiye'nin gümrük prosedürlerinin etkinliği 3.9 puandır ve 1-7 arasında puanlama yapılan anket sonuçlarına göre ortalama puanın üzerindedir ve etkin düzeydedir(World Economic Forum, Burden of Custom Procedures, 2017). Yıllar itibarıyla Türkiye'de gümrük prosedürlerinin etkinliğindeki gelişmeler değerlendirildiğinde gelişme gösterdiği görülmektedir. 2012 yılında gümrük prosedürleri etkinliği anketinden 7 üzerinden 3.6 puan alan ülkemizin 2013,2014,2015 ve 2016 yıllarında puanı 3.8, 2017 yılında 3.9 olmuştur. Bu rakamlar gümrük prosedürleri etkinliği açısından ülkemizdeki gümrüklerde uygulanan prosedürlerin ortalama puanın üzerinde etkin olduğunu göstermektedir.

Grafik 1. Türkiye'de Yıllar İtibarıyla Gümrük Prosedürlerinin Etkinliği Puanı

Kaynak: World Economic Forum(2017) Global Competiveness Report, Aktaran:Worldbank 12.12. 2020 tarihinde <https://data.worldbank.org/indicator/IQ.WEF.CUST.XQ?end=2017&locations=TR&start=2007&view=chart> adresinden alındı.

Dünyada gümrük prosedürlerinin etkinliği puanı incelendiğinde ise 2017 yılında 4.19, 2016 yılında 4.067, 2015 yılında 4.064, 2014 yılında 4.06, 2013 yılında 4.068, 2012 yılında 4.08 puandır. Bu rakamlar ülkemizdeki etkinlik puanıyla karşılaştırıldığında, Türkiye'de gümrük prosedürlerinin etkinliğini dünya ortalamasına çok yakın olduğu görülmektedir.

Grafik 2. Dünyada Yıllar İtibariyle Gümrük Prosedürlerinin Etkinliği Puanı

Kaynak: World Economic Forum(2017). Global Competiveness Report, Aktaran: Worldbank, 12.12.2020 tarihinde <https://data.worldbank.org/indicator/IQ.WEF.CUST.XQ> adresinden alındı.

Ülkemiz gümrüklerinde geçen süreler dünya ortalamasında geçen sürelerle karşılaştırıldığında da dünya ortalamasından daha kısa sürelerde ithalat ve ihracat işlemlerinin gümrüklerde tamamlandığı görülmektedir.

Doküman uyumu, sınırda uyum, iç nakliye için geçen süreler ve oluşturduğu maliyetler değerlendirildiğinde, ihracatta sınırda uyum için geçen süre 10 saat, sınırda uyum için ihracat maliyeti 338 dolar, dokümanda uyum için geçen süre 4 saat maliyeti 55 dolardır. İthalatta sınırda uyum için geçen süre 7 saat, maliyeti 46 dolar, ithalatta dokümanda uyum için geçen süre 2 saat maliyeti 55 dolardır. Bu rakamlar Avrupa ve merkezi Asya'da geçen sürelerle karşılaştırıldığında çok daha azdır. OECD yüksek gelirli ülkeleri ile karşılaştırıldığında ise ithalatta dokümana uyum açısından ülkemizdeki süre daha kısa diğer unsurlar açısından ise çok az yüksektir(World Bank, 2019)

Ihracatta dokümantasyonda uyumda dünya ortalaması 44 saat, sınırda uyum için geçen süre 52 saattir. İthalatta ise dünya ortalamasında sınırda uyum için 66.9 saattir. Bu rakamlar Türkiye'de gümrükte prosedürel uyum için geçen sürelerin dünya ortalamasının çok altında olduğunu gelişmiş ülkelere yakın süreler geçtiğini göstermektedir(World Bank, 2019)

4. SONUÇ

Türkiye gümrüklerinde yapılacak ithalattın izine bağlı olup olmadığının belirlenebilmesi için Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonuna ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizde gümrük uygulamalarında Tek Pencere Sistemi Kullanılmaktadır. Bu sistem sayesinde, gümrük işlemleri için gerekli belgeler, tek noktadan elde edilmekte ve yine tek noktadan başvuru yapılabilmekte ve buradan takip edilmektedir.

Ülkemizde gümrüklere gelen mallar risk analizi yapılarak sarı, mavi, kırmızı ve yeşil hatlara aktarılmaktadır. Bu hatlardan sarı hatta malların muayenesi gerekli olmadığından sadece beyanname ve ekleri kontrol edildiğinden işlemler hızlı bir şekilde olmaktadır. Kırmızı hatta ise belge kontrolünün yanı sıra eşyaların fiziki muayeneleri de yapıldığında işlemler sarı hatta kıyasla daha uzun sürebilmektedir.

Gümrük memurlarınca yapılan denetimlerde beyan edilen bilgilerde eğer yanlışlık yoksa veya yanıltıcı bilgiler yer almıyorsa malların gümrükten çıkışına izin verilmektedir. Eğer beyanda yanıltıcı bilgiler yer alıyorsa Gümrük Kanunu'nda 235. 236. maddeleri uygulanmaktadır. Buna göre uygulanan cezalar değişiklik göstermekte, gümrüklenmiş değer dört katına kadar para cezası uygulanabilmektedir. Belgelerde eksiklik beyanda yanlışlık bulunmaması durumunda gümrükte kontroller çok kısa sürede tamamlanmaktadır.

Ülkemizde gümrüklerde uygulanan prosedürlerin etkin olduğu, ortalama olarak gümrük prosedürlerinin etkinliğinin dünya ortalamasına çok yakın olduğu görülmektedir. Geçen süreler dikkate alındığında ise ülkemizde gerek ithalatta gerekse ihracatta gümrüklerde prosedürel uyum için geçen sürelerin dünya ortalamasının çok altında olduğu, gümrüklerde işlemlerin dünya ülkelerinin çoğundan daha hızlı bir şekilde yapıldığını göstermektedir. Ülkemiz gümrüklerinden eşyayı çekmek için gerekli

prosedürel işlemlere harcanan süre gelişmiş ülkelere yakındır hatta ithalatta dökümantasyonda uyum açısından geçen süreler gelişmiş ülkelerden daha kısa sürmektedir.

KAYNAKÇA

- Alp Gümrük Müşavirliği (2011). 4458 Sayılı Kanunun 235 inci maddesi "Gümrüklenmiş değer", 11.12.2020 tarihinde:http://www.alpgumruk.com/duyuru/4458_sayili_Kanunun_235_inci_maddesi_gumruklenmis_deger.html#:~:text=T%C3%BCrkiye%20G%C3%BCmr%C3%BCk%20B%C3%B6lgesine%20getirilen%20ve,kat%C4%B1%20idari%20para%20cezas%C4%B1%20verilir.%E2%80%9D adresinden alındı
- Karaman, C. Ö. (2011). Gümrük Antrepoları, Eşyanın Tasfiyesi Ve Antrepo Ücretinden Sorumluluk.13.12.2020 tarihinde <http://dspace.marmara.edu.tr/bitstream/handle/11424/2055/5000001560-5000000551-PB.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı.
- Ek Mali Yükümlülük (2020). Gümrükleme.com.tr,12.12.2020 tarihinde: <https://www.gumrukleme.com.tr/gumrukleme-terimleri-sozlugu/ek-mali-yukumluluknedir/#:~:text=Ek%20Mali%20Y%C3%BCk%C3%BCml%C3%BCl%C3%BCl%C3%BCk%3B%20Yerli%20%C3%BCreticinin,mali%20y%C3%BCk%C3%BCml%C3%BCl%C3%BCk%20uygulamas%C4%B1na%20tabi%20tutulabilir> adresinden alındı
- Gümrük Kanunu.(2014). Özet Beyan ve Eşyanın Türkiye Gümrük Bölgesine Girmesi, 13.12.2020 tarihinde <https://ggm.gtb.gov.tr/data/521efb68487c8e6f0c303249/G%C3%9CMR%C3%9CK%20KANUNU%2012.12.2014.pdf> adresinden alındı.
- Ticaret Bakanlığı (2018). Tek Pencere Sistemi Nedir?, Gümrük Rehberi: 11.12.2020 tarihinde <https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/tek-pencere-sistemi> adresinden alındı.
- Ticaret Bakanlığı (2018).İhracatta Gümrük Muayenesi,11.12.2020 tarihinde: <https://gumrukrehberi.gov.tr/sayfa/ihracatta-g%C3%BCmr%C3%BCk-muayenesi> adresinden alındı.
- Ticaret Bakanlığı (2019). Risk Yönetiminde Kullanılan Kontrol Türleri Nelerdir, 11.12.2020 tarihinde: <https://risk.ticaret.gov.tr/sikca-sorulan-sorular/risk-analizleri-dairesi> adresinden alındı.
- Üyümez, E. M. & Gültekin, R. (2016). Gümrük Denetimi: Türkiye Uygulamalarının Analizi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi.Cilt8. Sayı 14.ss.343-365.
- World Economic Forum (2017). Global Competiveness Report,12.12.2020 tarihinde <https://data.worldbank.org/indicator/IQ.WEF.CUST.XQ> adresinden alındı.
- World Economic Forum(2017). Global Competiveness Report, 12.12.2020 tarihinde <https://data.worldbank.org/indicator/IQ.WEF.CUST.XQ?end=2017&locations=TR&start=2007&view=chart> adresinden alındı.
- Worldbank (2019). Trading Across Borders: Doing Business,12.12.2020 tarihinde https://www.doingbusiness.org/en/data/exploreconomies/turkey#DB_tab adresinden alındı.
- Yılmaz, Ö. (2020).Transit Rejiminin Tanımı ve Önemi, 12.12.2020 tarihinde <http://www.lojiblog.com/2360-2/#:~:text=NCTS%20Sistemi%20Nedir%3F,elektronik%20ortamda%20takip%20edilebildi%C4%9Fi%20sistemdir> adresinden alındı.